

Недостају нам систематска истраживања историје штампе

Аутор: Тамара Радојковић Извор: УНС

Мало је интересовања и истраживања богате историје српског новинарства и штампе, сложили су се учесници УНС-ове конференције професор Филозофског факултета у Новом Саду др Владимир Баровић, мр Андријана Ристић из Музеја примењене уметности, виши научни сарадник Института за новију историју др Александар Стојановић, научни сарадник Института за савремену историју Раде Ристановић и генерални секретар УНС-а Нино Брајовић. Конференција „Приче о новинарима и новинама – Осветљавамо недовољно истражен први век београдског новинарства“ вратила нас је у први век настанка и развоја новинарства у Србији.

Професор Баровић, који на Филозофском факултету у Новом Саду предаје на катедри за новинарство, изнео је кратак преглед настанка штампе на српском језику, од „Новина сербских“ у Бечу, које је покренуо Димитрије Давидовић са Димитријем Фрушићем до настанка београдског новинарства.

„За београдску штампу значајна је 1835. година, када „Новине србске“ прелазе у Београд, а покрећу се и други листови. Међутим, Београд постаје центар новинарства на српском језику 70-их година. Запажена личност новинарства 19. века био је идеолог Народне радикалне странке Пера Тодоровић. Пребацивано му је да је користио новине за личне обрачуне, други новинари су његово име писали малим словом, оптужен је за хомосексуалну аферу, неколико пута је био осуђиван на смртне казне и више пута је био у затвору. Основао је лист `Самоуправа`, откупио Мале новине у којима је доносио вести и информације које занимају малог човека“, рекао је професор.

Виши научни сарадник Института за новију историју др Александар Стојановић, који је посебно проучавао колаборационистичку штампу за време Другог светског рата, навео је да је међу првим новинарима био велики број уметника и књижевника.

„Чланске карте новинарских удружења имали су Лаза Костић, Бранислав Нушић, Станислав Краков, Милош Црњански, Иво Андрић и многи други. Међутим, како се та бранша профилисала, новинари су били људи који су остављали своје чиновничке и уметничке професије или су их радили упоредо са новинарством. У првој половини 20. века било је оних који су по професији новинари, то им је био једини извор

примања. Из архиве Српског новинарског предузећа може се видети да су живели скромно, њихова примања су била око 3.000 динара, у време када вам је потребно око 10.000 динара месечно за пристојан живот, ако се снабдевате на црној берзи. Многи од њих су живели на периферији или су као адресу становања наводили адресу редакције“, изнео је Стојановић.

Андријана Ристић из Музеја примењене уметности, која је истраживала женску штампу у Србији за свој магистарски рад истакла је да је женска штампа неодвојива од илустроване. Жене су препознате као читалачка и потрошачка публика.

„Када је почела контрола штампе, после Закона о штампи из 1870. године, цензура и аутоцензура доводе до процвата специјализоване женске штампе, јер није била политички орјентисана. Илустрована и модна штампа у Србији су ишле у корак са Европом. У часопису „Илустровани лист“, који почиње да излази непосредно по завршетку Првог светског рата, фотографије су увек пратиле легенде на два писма, ћирилице и латинице, док су репортаже биле и на језицима етничких мањина и на енглеском. Фотографија су биле праћене обимним објашњењима, што је ограничавало могућност манипулације у виду субјективног доживљавања слике“, рекла је Ристић.

Она је издвојила и часопис „Жена и свет“, који је био у власништву породице Грегорић од 1929. године, који настоји да ангажује домаће илустраторе, међу којима је био и Драгослав Стојановић, истакнути графички дизајнер тог времена и професор на Краљевској ликовној академији.

„У часописима о моди покушавало се да се избегне расипање и гламур. У часопису `Жена и свет` на насловним странама постоје два модела приступа. Први је краљица Марија Карађорђевић – идеални узор која се често приказује у народној ношњи, током хуманитарног рада, као мајка која проводи време са својом децом. Други приступ је Мили Марковић, имитација холивуских звезда, једна од тадашњих београдских лепотица. Уз њене фотографије увек је писало ћерка директора извозне банке. То нам указује да је положај жена, без обзира на статус, био дефинисан у односу на мужа или оца“, рекла је Ристић.

Мир Јам се борила за права жена

„Милица Јаковљевић, познатија као Мир Јам, перципирана је као ауторка јефтиних љубавних романа, али није била нимало слаткаста и наивна. Била је сестра по оцу академика Стевана Јаковљевића, првог послератног председника Српског књижевног друштва. Упечатљиви су њени текстови

„Треба ли жени подићи споменик“ и „Ко треба да буде банкар у кући“, које је писала у време када Крста Цицварић пише најгрозније ствари о женама. Борила се за права жена на сензибилан начин, а у нашем друштву је била скрајнута. Умрла је у беди и била је веома достојанствена жена, ни свом није брату желела да се обрати за помоћ, иако је био веома утицајан у партији“, испричао је Баровић

Научни сарадник Института за савремену историју Раде Ристановић истакао је значај листа „Београдске општинске новине“.

„Општинске новине су у почетку имале искључиво информативну улогу, обавештавале су грађане о важним одлукама. Временом су основале рубрике које осликавају како живи један град. Мислим да не постоји значајнији извор проучавања урбане историје Београда од овог листа. Значајан је визуелни аспект новина, могу се пронаћи фотографије зграда које нису одолеле нашој турској историји 20. века, фотографије људи који су водили град и њихове биографије“, рекао је Ристановић.

На утицај цензуре на српско новинарство у међуратном периоду осврнуо се Александар Стојановић.

„Међуратни период је обележен политичком нестабилношћу, трвењима и беспопштеним политичким борбама које су утицале на начин писања. Различити политички покрети и појединци који претендују да политички делују су преко ноћи оснивали листове, који су се у кратком року гасили. Из тог плурализма се види колико је политички живот бујао. Цензура, плењење штампе и забране су биле честа појава. Цензура је имала и графички израз. Преко чланака је лепљен бели шаблон. Ствара се врста ограниченог простора за пласирање информација и врши се селекција које ће информације моћи јавно да се деле“, казао је Стојановић.

Генерални секретар УНС-а Нино Брајовић говорио је о значају колекције старих новина које је Удружење наследило од Жике М. Јовановића.

„Успели смо да сачувамо део онога што је Жика М. Јовановић 60 година сакупљао. Познатији је као сакупљач штампе, него као новинар. Имао је и примерке забрањене штампе, примерке које је цензура палила. За собом је оставио 15.000 јединица, од којих у добром стању имамо очувано око 3.000. Та колекција је била значајан извор информација и за овај пројекат“, рекао је Брајовић.

Великан новинарства Предраг Милојевић

„Предраг Милојевић је парадигма београдске школе. Почео је да се бави новинарством јако млад. Говорио је течно немачки и енглески језик, због чега

је радио и као дописник, најпре из Берлина где се и оженио. Када је протеран из Немачке, прелази у Лондон. Из Енглеске је такође протеран, јер није желео да се бави пропагандом и да ради за сервис „BBC“ на српском језику. Чувени разбојник Јово Чаруга тражио је да Милојевић ради интервју са њим. Интервјуисао је и Хитлера три пута, пре него што је он дошао на власт. Приликом једног интервјуа Хајни Хофман је фотографисао њих двојицу, тако да је изгледало као да Милојевић нешто објашњава Хитлеру. Ова фотографија је помогла Милојевићу да избави брата из затвора за време Другог светског рата. Када су партизани ушли у Београд, морао је ту фотографију и свој венчани лист да спали. Тито је за њега говорио да је непоправљиви германofil“, навео је Баровић